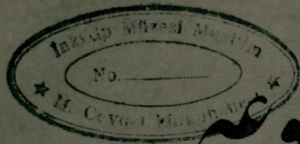

١ كانون ثانی ١٣٣٩ - ١٩٢٣

صائی ۶۷-۱

در دنیای جلد

ایکی مهم تاریخی کشف

سیاست، اقتصادی بحرانہ و سائرہ بافقہری علم و پرورد کیدر . حرب عمومی شاسندہ کلیبولی شبہ جزیرہ مندہ و قلعہ حربیہ بہ صحنہ اولان ساعہ ک مان یان باشندہ بر قاج فرانز آثار عتیقہ عالی ، طوب سسلری آرمندہ ، حضرات الہ مشول اولوق یق چوق آمار عتیقہ اورتہ بہ قوی عئلردو .

صوک علم مجموعہ لری ؛ بری شومہری دیکری مصری اولوق اوزدہ ایی مهم تاریخی کشفدن بحث ایدیورلر .

بری و آدم و حواک روایتہ تعلق ایدر . عهد عتیق ، آدم الہ حواک جتندہ (باغجده) راحت یاشاد لری و حواک ییلان طرفدن وزبان ممنوع میوه یی ییدیک و قوجہ سنہ پیدر دیک ایچون جتندہ طرد ایدلر کی یق ایدر ک کیفیت طردی بر وجه زر تصویر ایدیور :

« و ب الله قاری به ؛ بوسنک یایدیک شی ندر دیدی ؛ قاری دخی ییلان بی آلدادی ویدم دیدی و آدمه دخی سن زوجہ کک سوزنی دیک یوب آدن عیدو سکا سر ایتدیکم آغایدن ییدیک ایچون بر سنک سیندن ملوم اولوب بتون مدت عمر کده آدن مشقلہ بیجسک و سنک ایچون دیکن و چالی حصولہ کتیرہ کک و سن چول اوتی بیجسک ؛ کندیسن آلدیک طوراغہ دوتجہ قدر ؛ آننک ترلہ آتک بیجسک ؛ زیر سن طوراغسک و طوراغہ دولہ کجسک دیدی .

آمر قانک یاسلر اویہ دا الفتونده محوط بولان و بوند بر مدت اول کشف و آنجق یقین زمانہ حل و قرائت اولان بر شومہرجہ کتابہ آدم و حواک روایتی مجردو . شومہر (عوام نمیری سومہر) ده کاش اسکی نیبور (بغداد ک جنوبدہ کاش شمدیک نفر) ک معبد کتبخانہ سندم بولش اولان بو کتابہ یق الیلا ۲۱۰۰ سنہ سنہ مائلدر . شه مہرجہ بایلیر طرفدن دخی استعمال ایدلہ یکدنن و بایل ادبیاتی عبرانیلرک ادبیاتندن دما اسکی اولدیی تاریخیہ ثابت اولدیفندن ؛ بو کتابہ ک متنی حل و قرائت ایدن نودوار جیئدر ؛ عهد عتیقہ ک روایتک بایلک کک و بر شکل محرفی اولدیی بیان ایدیور .

کتابہ ک مترجم متنی بر وجه زبرد .

« ای آدم ! وجودک چورویہ ییلر کوز یاشلرک کانیدر . اوکدن قاج وچولہ کیت . انسانہ اولومدن فوژناران نباندن صافین عیہ . یم باغیہ یمہ (یعنی جتنہ) آرتق عودت آغہ ؛ باغیہ سوسومک ایچون بر دما اوزلرہ ؛ وادیلرہ ؛ اورمانلرہ بر دما کله . فووالانیلان (بر آدم) کی قاج ،

کیت ؛ بکا کورونہ ؛ کیت طوراغی سور ؛ ترک الہ میشتی تدارک ایت . . کیدک ؛ دنیای چوغالدیکز .

بو متندہ ؛ ییلان روایتی بو قدر . عبرانی ادبیاتک بایل ادبیاتندن اقتباسی یالکیز بوندن عبارت دکدر . عینی حال طوفان روایتندہ و سائر متقولاندہ مہاشادہ اولتیور . مشهور Babel-Bibel یعنی بابل-عہد عتیق نامندہ ک اثر ؛ بوسلشدن یاشدر . تاریخ ؛ بابل قرونوژینک قبل المیلاد تقریباً اوج ییک سنہ ک برزمانی تثبیت ایتدیک ایچون موضوع بحث کتابہ ؛ قرونوژی نقطہ نظرندن بر یکیک کوستمیزر .

ایکینجی کشف ؛ مصر علیادہ « الاصر » ده لورد (قازاردون) الہ (هووارد قاتر) طرفندن میدانہ چقاریلان مقبردکہ ، مصرک اون سکرنجی سلالہ سی حکمدارلزدن (توتانخ - آمون) ک مومیلاش وجودینی اثتوالیدیور . تام و صاغلام بر حالہ اولان بو مقبرک بولندیجی خرمہ تخت ، حکمدار الہ زوجہ سنک تصویرلی ، فیل دیشندن بایلمش مختلف اشیا ؛ قیمتی طاشلر بولندیجی کی ایسہ الہ طولو بر صندوق الہ متعدد ارزاق صندوقلری دخی بولمشدر .

اسی مصدر ؛ اولوم ؛ حیاتک مابعدی عد ایدلرکی ایچون ؛ ادامہ حیاتہ یارایجی مازمہ یعنی یک سو والیہ مقبرلرک ایچنہ قونور ایدی . حکمدار (توتانخ - آمون) میلاددن ۱۳۵۰ سنہ اول یاشامشدر .

تاریخ ؛ مصر قرونوژینک قبل المیلاد تقریباً درت ییک کسور سنہ ک برزمانی تثبیت ایتدیک ایچون موضوع بحث مقبر قرونوژی نقطہ نظرندن مهم دکلدہ صنعتک انکشاف و ترقی نقطہ نظرندن مہمدر .

مقبرک لوندہ بہ نقل و یاخود مصدرہ برافلسی مسئلہ سی کاشف الہ حکومت مصریہ آرمسندہ مناقبہ ایدلندہدر . ایی طرفدہ نقطہ نظرندہ اصراز ایدیور .

دارالفنون معلملندن
آورام غلامتی

هندستانہ خاطر لری

دلہی

بہ تاروسی هندستانک « هندو » پای تخی ؛ حکومتک بو کوئی سرکاری اولان دلہی دہ « مسلمان » پای تخی عد ایدرم . کزدیکم هند شہری ایچندہ اک المسلمان بوراسی کوردم . بہ ناردہ « براہمہ » تک ایچنہ سلطنت سورویور ؛ دالہند اکثرہ قرائنک و کیلی الہ برابر و بلکدہ اوندن زایدہ او تورک سلطنتک خاطر لری حکمران .

یدی کرہ نورولش ، بوزولش ، تکرار قو ولش بو شہر بکا ہندہ ایدلن سلطنت غوغا لرینک کوش یری کی کیور . . بوتون ایدر طور . لغزلرک تلگری بورادہ آیتلجق ایستیلش . دلہی اووہ سی جانی بر تاریخ صحیفہ سی . . انسان ایچندہ دولایتیکن ہندستانک صوک اون عصراتی تاریخی آدیم آدیم تعقیب ایدم بیلور . . ہندستانک سیاسی تاریخی ایچون دلہی اک قیمتی « محزن او راق » در .

ماضی الہ حالک برلکدہ یاشادیجی بو شہر بر زیارتی ایچون درت قسمہ آریلہ یایلر ؛ چہ ندنی چوق ماضیدن حالہ اولدیی کی یکش برچارشی در ؛ اوتورک پادشاہی شامہان زماندہ نمایسہ شدی دہ او . . بہ کورونولو ؛ اولہ رنکارنک ، اولہ جانی . . بو چارشینک کورواوسندہ کلوب یکن سلطنتلرہ قاری بر استہزا قہقہ سی وار . . قوی چوکر ؛ ضعیف دائما یزدہ قابر دیکم ایستین بر زوکورت تسلیی وار .

او بولناز ہند قوماشی بوچارشیدہ بولایلر . سکر . . مجورہا ک بوراسی شاہانہ بر مشہری . ہلہ فیل دیتیجی اویہ جانی بایلکز دلہی تک ہزی . . بر دکانہ کیردم . اونک اک بوک ، اک مشہور دکانہ ایش . . ایچندہ حیران حیران اولاشدم . جیجی اشیا صانان دکارلرک اک - و دیکم چانکہ نلری ؛ اک آرز باندیم قایلیردیر . کوزلری آکندیر . دیکم بو اشیا الہ جیلیری راحتز ایتک . األیری یورق ایستہم . اونک ایچون . بولہ بردگانہ کیردیکم زمان آلاحقی مان آکیر چیقام . بورادہ بولہ اولادی . او حیرتہ باندیم اشیا ی اوفشادیم . قوفلاق . اونک ایستہم . اوتنر بی عادتا تحریک ایتدی . قادیانک زینق ایچون اوقدر سودیکنی اصل بورادہ آکلامد . بودکاندن پردلو آریلہ مامشدم .

اسرنلرک چکسندہ ایکی بیاض فوجامان چیوی حالتدہ دوران اودیشلر بورادہ نہدیجی شکلرہ کیرمش اوزدینہ برک غنچہ سی سریلمش مہی مینی برفوطلو . . آرمہ لرینہ طاووس فوشنک تولرندن قاناد طاویلش برلیازہ . باغین قوقولی برچیچک دمتنہ بکزمین بر یلارہ . .

بر طرفدن قىل دىشندن هندستان تاريخچى:
تاريخى اقدمك بوى بوى ميانوورى .. عشق
ترسى « تاج مل » ك جان قوينده صافلائي
ايچون بايلش مېنى مېنى تصويرلى . اوئەمە ،
خيوالارنى ھېچ اولدېرمك ايستەمەن ھەندك آتە
خاضىرلاشنى قىلى . ك انچە ايلارنە وارنېمە
قدركندى دىشندن بايلش قىلار ، مېزى رېكون
قازىكندى بركوتەستە ھەندك جنغلارندە
كۆرۈرەمە قىلار . .

جوړايشلری . . فوقولو آغاچلر دن قو طولر ،
چکمه چلر ، حققلر ، اسکملر ، ماصه چلر ،
قولتوقلر . . بوتون بواشیا او فمرد کوزلر که انسان
قوللری آرمه سنه آلوب صفا چلی کلور . .

مجهورات سانكه هندك زوتني اولچي جك دهرله .
 براقدين اولسيدهم بونلرك قازيشينده ، اونلره
 صاحب اولامادينيچ ايجون ، هونكور هونكور
 آغلار و بونامني بونلري بكا و يرميدي ايجون
 سويكمه طوتدردم . . طاباق طاباق اوكمه
 دوران باغيچ ننگلي يوقيتلي طاشلار ، چامكان
 چامكان كردانكلار ، بلنچيكور ، بوزوكو پاره
 عاداتهوني راشتيا ايد ياقش وانلري اوچلرك
 ايجنده طاباق طاباق سويقي ايسته مشدم .

ھندك بوتون تروى سانكە كوچولتشلر :
يودكانە ييممشلر . . فيل ديشي بورادە ايپك حانە
كلش ، قوقولى آغاچلر قديفە اولمش ، قيمتلى
حاشلر بر نور بارچەس . . .

هند قوماشلريني بودكاندن چيقدن صوكره
 كوردېكم ؛ اوتله مجوراندن قماشش كوزملله
 باقدين ايجون اوتلردى مجوره ايشلهش كوردم
 بوقوماشلرك بعضيلرنديك قبا چيچكار ييله كلك
 كوزلكيكه كوردوندى . ماله بعضيلرى قوس
 قزله دوقوعش ؛ يبله زلرله ايشلهش كپي
 بدى .

دلمی نك بكا وردی بی بو مجوهر ، فیل دیشی
وایك ضیافنی حیاتك اك سرخوش خاطره لرندن
بری اولورق صاقلورم ..

دای قلمه سی هندستانده تورك سلطنتك هيچ
فتح و ضبط ايديلمه مش تختكايدير. ماضي اولمش
اولان بو سلطنتك «يرنده يللار اُسمه يور». قوتلي
پر روح حالا بو قلمه ده اوچكن كونلرك بر آڭ

حزین اولهده، بته جانلی خاطره سنی یاشاتوردو.
قلمله یاقینده کلجک بکی برمنجی وقاع بکبوردی.
دامی قلمه سنک شاهانه برچی نورک پادشاهلرینک
سراییدر . بو سرایدو بوکون له آغیر خالیر سه
رینلی . نه ایماک اوتورول کدرلی .. فقط اوتورمه چیل
بیلاق بر قادی کوزلر کینده .. «دوشونه نام»
«الله دیوان خاص» ده کین کونلرک هیبت و هیبت و
صانکه سرمرلرته نقش ایلدش . اولتری بن ستو-
لرینک طاولانلریمه ایجه ایشرله بی یی یایلیدنه
هنوز ده دوشمه نیمه شغل ایتیم .. بکا بو
کیتیش بر سلطنته غایر بر موزه کین دکل کلجک
بر سلطنت امون حاضر بیلان بر سرای کیدی.

«ديوان عام» تورك پادشاهلارنىڭ غومومى كوردو.
توب عدال توزيم استىدى بىر .. بىك سادە قىط
متىن مىرەس سىتوتلىرىلە «حكىمە كېرا» مەھابىندە
كورۇندى.. «ديوان خاص» پادشاهك اسرايىلە
استشارە الەيدى بىر .. بورادە بىر زمانلار دىنايەت
الەك زىكىنلەق ئىقتى طاسوس قوشى ئىقتى ، قورولو
اغىش .. ايغە ، كورۇف مىرەس سىتوتلىرىلە بىك عاداتا
«حكىمەك» كورۇندى ..

سرایک حرم داووسه دهاکرمه دن «دیوان»
عام ی سلامتی، بوراسنی ده «حرم» عبدالدم،
برنده بر اذک مهاتی، اورنه. بواقین طراقی
وار. فقط اصل حرم داووسه دهاکرمه کولی کوزل.
لکله دولو امش .. اونک کوچوک وفازیشیق
وطلاری، دهلیزلی اورسره قفسلرله
برسوق اسراک حلا قاچامدن ایچسندن. قالدینی
خرله بکزمده

بوسرايك او كندن مقدس خانجك آياقلرند
 « جونا » كچور . كيم بيلير بوسراي قنسلردن
 بوجامورلي صويه نه قدر بايقين كوزلر حسرتله
 باقشدر! اونك صولري دورولديني وقت قوشوب
 بو بايقين كوزلك عكسلي كوره بيليري م ديه ايچنه
 باقى استردم . .

قلعه‌ك برونك بر ظفر شاهانه بگزين
قابوسند كيردكن برونك اتساني تماميله بايجي
شيلر و كيسمل قارشيلاور. قلعه‌ك ايجنده منده
هيچ مناسبي المايان بر اقله‌دن كه عسكل وار.
قاونك يانه برقوله قورمشلر، ايجنه برخي
اورتوشلر، اوكلندي قوجه دفتره آدكزي
يآذر ديورلر . . . يوزياريجي دفتره . . . برونيس
دفتريك بگزه بوردي . . .

قلعه به کیرکن هوئی کیرله می ، دفتره بشقه
برآد یازما می توصیه ابتدردی ، فقط بن
دیگله دم . تورك پادشاهلرنك دله بدمك
بوسرا یلرنك فایسنده آچیلان باباجی دفتره اصل
آدی و آدر می یازدم .

بو عاتما بر حادثه اولدی . زهیرم کیرجه
 استنطاقه چیلدی وغالباً اطرافزی خفیه آلدی.
 هندستانده یک دالی بوداقی بر پولیس سلطنتی
 واردی .. فرجه مملکت بوسلنت قورقوسی ایله
 اداره ایدیلوردی . هند اسراری آرمندده بو
 خفیه لکده وار ..

دلمیك ټك جانلېر بناسېده «څه مسجد»
 در . څه مسجد دنيادېك اسلام عبادتگاهلر دلمیك
 لك معطرلندن بریدر .. ټوكسك مریدو پوزلندن
 چيځه او كنگزده مرمر دوشلې بریدان آځیلور ..
 بو میدان بك دنيادېك قوتون مسلمانلره بر آزاده
 بو میدان ننازي قیلیر ارقی بوزون بو ټوك كوكوسې .
 اصل جامع بویدانك بر كوشه سنده ایدی . مناره لری
 بلاقواي قونولش پیاخ و قیرمزی ماشلردن
 پایله ایدی . جامع آلافي بو په اوزر په پایله .
 یو ایلون اطرافه حاكم بر منظر می واریدی .
 نماندگرنه پاتېه درت طرفی خشوعه اكلمش
 كي كوكردیدی .

جامعان چيچه ياقيدوكى ر « چەن » مەنبەي
كردىم . « چەن » لىر ھندولۇك پىك اورتودوسى
برغاغەسىدەر . دار وىس بولاردىن بىرخىسز كى
پىكەك . قوشۇن قاۋۇن اجىرىپ كىردىك . « لالە
خىسرواى شوغەن چەن » ك پادىرەينى بومە دە
اوقىردى چوقا دىيە ھىكلرىۋاردىكە بوراستە
اكتىبات ۋەزمەنى دىيە بىلەيم . بولماكلەر ھەس
سوسىش ، كاغەز ئالسىلەر كىشى ، زىيارىتى
بىكار كىدورۇرۇلدى . قىتئى بوزايە جەمەتتىن
كەلۋەردىم . بۇتۇن تىرى بىقازق اۋىزىكە ئىتئەلەندىكى
وجودە ايرىمكە چايشان بىر دىن اۋىزىن كەلۋەردىم .
بوراستە . اۋىزىكە ئىچۈن . پىك ايتىداتى وچوچوقە
بولدىم . . . اكلەردە بارام اچۇن كىشى وپىدەكلەرى
شەكلەردىن سەرتلىرى كەلەتتىن سەرتىچوچوقە ھالى
ۋاردى . . . بىمىللىرى ئاغلانماستىن لىر اۋىزىكە
. . . ھەقىقەت .

بصری لومنتار .

